

ПОЛІТИЧНІ ВИКЛИКИ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

УДК 351.746:007+316.3

Головатий М. Ф., Голомша М. Я.

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА СУЧАСНИХ СУСПІЛЬСТВ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ДЕСТАБІЛІЗУЮЧИХ ПРОЦЕСІВ

У статті обґрунтовується специфіка безпекового існування сучасних суспільств за рахунок вирішення проблеми інформаційної безпеки. В центрі уваги знаходиться комплекс політичних, правових, соціальних та організаційних засад, що цілісно, у поєднанні мають забезпечити інформаційну безпеку людини і суспільства.

Ключові слова: безпека, інформаційна безпека, національний інформаційний простір, державна політика захисту національного інформаційного простору, сталий соціальний розвиток.

Сучасне існування, розвиток і функціонування людини (особистості) великих соціумів відбувається в умовах складних процесів глобалізаційного характеру, серед яких, одним з домінуючих є процес інформатизації. Фактично, у зв'язку з цим, однією із всеохоплюючих проблем постає проблема інформаційної безпеки. Вона, в першу чергу, пов'язана зі захистом національного інформаційного простору, а відтак, значною мірою визначається і залежить від державної політики у цій сфері.

Серед багатьох різнопланових спеціальних наукових робіт, в яких ґрунтуються і аналізуються вказані проблеми, в першу чергу, назвемо роботи таких зарубіжних та вітчизняних авторів як В. Андрущенко, Т. Багаєвої, Ю. Бондаря, М. Булатова, М. Вебера, М. Головатого, Ф. Котляра, Ж.-Ж. Ламбена, Е. Лібанова, Т. Макаровської, В. Мироненка, Г. Почепцова, В. Чигановського, К. Штайльмана, Ф. Фукуями та ін. Більшість цих та інших авторів розглядають проблеми захисту національно-інформаційного простору як важливу складову державної політики управління. Йдеться про радикальну трансформацію постіндустріальних суспільств в суспільства інформаційного характеру. Тут робиться великий акцент на тому, що по суті інформаційні суспільства радикально і принципово відрізняються від індустріальних суспільств не просто тим, що в них високим є рівень інформації, але інформація є безпосереднім товаром, виробництво і поширення якого стає майже провідною справою [5, с. 205]. До уваги береться те, що з інформацією найтісніше поєднані процеси нарощення так званого людського капіталу, тобто небувалого зростання людського фактору у будь-якій сфері діяльності. При цьому дійсно маємо брати до уваги саме ту особливість, що інформаційне суспільство принципово відрізняється від усіх попередніх суспільств не просто за суттю, змістом, характером функціонування, але, – і це головне, за специфічною силою впливу на особистість, групу, соціум, на їх існування. Цей вплив є: індивідуально-специфічним, функціонально-рольовим, спрямованим, стихійним (не спрямованим), прямим і непрямим.

Сьогодні саме два з таких впливів є помітно-вирішальними: спрямований і функціонально-рольовий [2]. Перший, робить акцент як на окремих людях, групах, так і конкретних якостях, які слід прищепити людині. Щодо другого, то він рольовий. В даному випадку йдеться про спеціальне нав'язування людині – індивідууму відповідних соціальних цінностей і вчинків, можливих способів поведінки. Це складні, неоднозначні і часто суперечливі процеси. У такий спосіб, наприклад, людям часто прищеплюються далеко не кращі зразки масової культури, ідеали суспільства споживання тощо. Тобто, у ХХІ ст. маємо потужну психологічну обробку свідомості багатьох людей саме за рахунок інформаційного впливу. З усіх відомих форм, видів війн, за своєю специфікою і масштабами на перше місце нині вийшли саме інформаційні війни [8]. Вказаний автор (В. В. Мироненко) робить акцент на тому, що інформаційна агресія, інформаційне протистояння у сучасних (ХХІ ст.)

відносинах між державами займає надто помітне місце: з усіх передумов гострих суточок між країнами фактично на перше місце виступає інформаційна боротьба, яка чиниться за рахунок найдосконаліших методів і технологій.

З теоретико-методологічної точки зору одним з найскладніших є визначення поняття «інформаційна безпека». Представники різних галузей знань пояснюють таке поняття по-різному. На наш погляд, найбільш оптимальне визначення такого поняття робить український політолог Ю. В. Бондар, який вважає, що йдеться, в даному випадку про «стан захищеності національного інформаційного простору, який забезпечує його формування і розвиток в інтересах громадян, організацій і держави загалом». Захист від неправомірного зовнішнього і внутрішнього втручання; стан інформаційної інфраструктури, процесів, за яких інформація використовується суворо за призначенням і не впливає негативно на інформаційну чи іншу системи як самої держави, так і інших країн при її використанні [1, с. 137]. Зрозуміло, що інформаційна безпека людини, суспільства – складний, багатоаспектний феномен, головним чином пов'язаний з духовними орієнтирами і людини, і суспільства. Відсутність таких чітких орієнтирів – велика соціальна загроза. Так, М. Ф. Головатий в одній із своїх робіт пише: «Яскравим свідченням цього є величезна розмитість, нестійкість духовних орієнтирів українського суспільства. І чим більше спостерігатиметься інтенсивне розмивання власних національних духовних орієнтирів, тим більше хизуватимуться на соціальному тлі псевдо лідери, а країна (Україна) перетворюватиметься у звичайну територію для проживання, на якій будуть жити люди, але не народ, нація, бо остання характеризується як спільнота саме сукупністю духовних ідей, переконань, мети» [3, с. 363].

Існує два принципового характеру аспекти, що стосується феномену «інформаційна безпека» сьогодні. Перше: в кожній державі безпосередніми об'єктами інформаційної безпеки виступають, головним чином, люди (усі громадяни) і держава, як цілісність. Друге: основним каналом інформаційного впливу на людину завжди є свідомість, психіка особистості, свідомість (переконання, утвердження і т. ін.) великого етносу. Звідси і термін «національна інформаційна безпека», «інформаційне суспільство» та ін.

Підкреслимо і те, що інформаційна безпека для багатьох країн у сучасних умовах, особливо в стані глобалізації суспільств, ускладнення відносин між ними, за наявності великих криз, обумовлена рядом об'єктивних факторів, серед яких маємо виділити наступні, на наш погляд, найважливіші:

1. За даними фахівців нині понад 70% світового сукупного національного продукту так чи інакше залежить від інформації і саме з причини інформаційної вразливості західні кампанії світу втрачають щорічно сотні мільярдів доларів на захист від такого ураження. Це спричиняє реальну потребу інформаційного захисту будь-якого виробництва – матеріального, духовного тощо. В даному випадку йдеться про потребу мати у наявності цілісну державну інформаційну політику.

2. Інформаційні технології, що потужно розробляються і впроваджуються дають сьогодні можливість значно скоріше поширювати інформацію, ніж приймати певні прості управлінські рішення, що корелюють, уточнюють і т.ін. таку інформацію. Власне сама інформація виступає своєрідним рішенням для того, хто нею володіє. «Перевага в царині інформаційних технологій, – зазначає зокрема, Ю. В. Бондар, – дає змогу здійснювати не лише економічну, а й культурну експансію, що приховує небезпеку витіснення традиційних укладів, уподобань і смаків, втрати цілими співтовариствами культурної і національної самобутності» [1, с. 65]. Це – суттєве і принципове зауваження, яке маємо брати до уваги.

Врешті, як підсумок розгляду означеної науково-практичної (соціальної) проблеми, вкажемо на таке. Формування у ХХІ ст. інформаційних суспільств, з одного боку, небувало інтенсифікувало, прискорило суспільний розвиток, а з другого боку, породило і загострило явища, що суттєво ускладнили такий розвиток. З'явилися і даються все помітніше в знаки такі феномени як «інформаційна агресія», «інформаційний терор», «інформаційна війна» та інші, які ще донедавна були просто невідомими. Отже, коли ведуть мову про інформаційні

суспільства, то такі терміни є і необхідними, і обов'язковими його елементами. Це сповна стосується, наприклад, інформаційного терору, який має власну надто своєрідну специфіку. Інформаційний терор, – пише білоруський вчений В. В. Макаренко, – в чистому вигляді передбачає реалізацію «теракту» уже не в реальності, а у головах. Власне, робота великих медіа-організацій ведеться саме таким чином, щоб тероризувати тих, кому належить невдячна роль споживача інформації; такий споживач знаходиться у завчасно пасивному статусі, найрадикальніша дія, яку він може вчинити, – натиснути кнопку вимикача на дистанційному пульті управління.

І другий висновок суттєвого характеру. Забезпечення безпеки національного інформаційного простору – питання складне, неоднозначне. Загалом, в даному випадку, ведуть мову про державну, інформаційну політику, реалізацію якої здебільшого забезпечують за рахунок:

а) дотримання і забезпечення реальних прав і свобод кожного громадянина України, але найперше, щодо його прав на інформацію та користування нею;

б) максимально доступної інформаційної політики для усіх користувачів нею поза межами України;

в) захисту національного інформаційного простору та потужного розвитку інформаційних технологій, інформаційної інфраструктури в самій Україні

Сформульовані складові є згрупованими, найважливішими, бо, як зазначає Т.П. Макаровська, «безсистемність процесів формування інформаційної інфраструктури України зумовлює складність розв'язання проблеми інформаційної безпеки, захисту інформаційних ресурсів на рівні як держави, так і окремої організації, підприємства, фірми» [6, с.45].

Використана література:

1. Бондар Ю. В. Енциклопедія для видавця та журналіста [Текст] / Ю. В. Бондар, М. Ф. Головатий, М. І Сенченко; МАУП, Книжкова Палата України. – К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2010. – 400 с.

2. Булатов М. О. Філософський словник [Текст] / О. М. Булатов – К.: Стилос., 2009. – 575 с.

3. Головатий М. Ф. Політичне життя: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. [Текст] / М. Ф. Головатий. – К.: ДП «Вид. дім «персонал», 2013. – 510 с.

4. Діалог цивілізацій чи Четверта світова війна: [Текст] матеріали П'ятої Всесвітньої конференції (м. Київ, 25 травня 2006 р.) / Редкол.: М.Ф. Головатий та ін. – К.: МАУП, 2007. – 284 с.

5. Енциклопедичний словник з державного управління [Текст] / уклад.: Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Міхненко та ін.; за ред. Ю. В.Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. – К.: НАДУ, 2010. – 82 с.

6. Закон України «Про основи національної безпеки України» від 19 червня 2003 року // ВВР України. – № 39.

7. Макаровська Т. П. Інформаційна безпека України, як передумова її вступу до СОТ [Текст] // Наукові праці МАУП / редкол.: М.Ф. Головатий (гол. Ред.) та ін. – К.: МАУП, 2001. – Вип.1 – С. 148-159.

8. Мироненко В. В. Информационная агрессия и информационное противостояние [Текст] / В. В. Мироненко // Діалог цивілізацій чи Четверта світова війна: матеріали П'ятої Всесвітньої конференції, Київ, 25 травня 2006 року. – К.: МАУП, 2007. – С. 40-46.

Головатий Н. Ф., Голомша Н. Я. Информационная безопасность современных обществ в контексте глобализационных дестабилизирующих процессов

В статье обосновывается специфика безопасного существования современных обществ за счет решения проблемы информационной безопасности. В центре внимания находится комплекс политических, правовых, социальных и организационных основ,

которые целостно, в единстве должны обеспечить информационную безопасность человека и общества.

Ключевые слова: безопасность, информационная безопасность, национальное информационное пространство, государственная политика защиты национального информационного пространства, устойчивое социальное развитие.

Golovatyi M, Golomsha M. Information Security of Modern Societies in The Context of Globalization Destabilizing Processes

The article proves the specificity of the safe existence of modern societies by solving the problem of information security. In the center of attention is a complex of political, legal, social and organizational foundations that are integral, in unity, to ensure the information security of the individual and society.

Keywords: security, information security, the national information space, the state policy of protecting the national information space, sustainable social development.

УДК 321:[001.0101+001.102

Апончук І. О.

ЗНАННЯ ТА ІНФОРМАЦІЯ ЯК КЛЮЧОВІ РЕСУРСИ ПОЛІТИЧНОЇ ВЛАДИ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

У статті аналізуються особливості інформації та знання, їх роль в управлінні суспільними та політичними процесами. Інформація та знання розглядаються як ресурси політичної влади та ключова характеристика інформаційного суспільства.

Ключові слова: політична влада, ресурси влади, інформація, знання, інформаційне суспільство.

Сучасне суспільство все більше набуває рис інформаційного, для якого характерним є збільшення інформації та знання в єдиному інформаційному просторі. Стрімке розширення інформаційної сфери передбачає суттєву перебудову, трансформацію традиційних суспільних відносин, способу життєдіяльності людини, політичних інститутів та соціальних зв'язків. Не обходить цей процес і політичну владу, яка не тільки пристосовується до нових вимог і потреб суспільства, а й отримує нові можливості та ресурси у здійсненні ефективної політики.

Метою статті є аналіз фундаментальних ресурсів політичної влади – інформації та знання. Саме вони найбільш вдало характеризують природу і особливості інформаційного суспільства.

Актуальність означеної проблеми підтверджує підвищена увага до неї зарубіжних та вітчизняних вчених. Загальнометодологічне та теоретичне підґрунтя щодо розуміння основних характеристик інформаційного суспільства заклали праці таких зарубіжних авторів як С. Алстром, Д. Белл, З. Бжезінський, К. Боулдінг, К. Гірц, П. Друкер, М. Кастельс, Р. Макрідіс, Й. Масуда, А. Пшеворський, Д. Рісмен, М. Роуз, Т. Стоуньєр, Е. Тоффлер, М. Фріден, Ф. Фукуяма та ін.

До аналізу ресурсів влади зверталися П. Блау, А. Етціоні, Н. Пеннінгс, М. Роджерс, К. Хаайнінгс, Д. Хіксон, та ін. Істотний внесок в розробку реляціоністської концепції влади зробили П. Блау, М. Вебер, Р. Даль, Д. Картрайт, Д. Ронг, Дж. Френч, К. Хайнінгс, Д. Хіксон та ін.

Серед вітчизняних авторів які досліджували окремі аспекти функціонування інформаційного суспільства варто відзначити С. Андрєєва, І. Арістова, В. Бебика, А. Гальчинського, В. Горбатенка, Г. Грачова, О. Дубаса, В. Коляденко, О. Литвиненко, Є. Макаренко, А. Ракітова.